

УКРАЇНЬКА РОДИНА ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ АРХЕТИП ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЛАРИСИ КОСАЧ

Оксана Козира,

*завідувачка навчальної лабораторії українознавчих студій
кафедри української мови та культури факультету
лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету (м. Київ, Україна)*

Валерія Воробйова,

*студентка бакалаврату кафедри англійської філології та
перекладу факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна)*

Історія України не може бути згадана без видатних українських письменників, громадських діячів, перекладачів, композиторів, обдарованих лікарів, художників, поетів. Україна подарувала світові величезну кількість талановитих людей. Завдяки величезному вкладу відомих українців у скарбницю української держави, ми можемо пишатись нашими здобутками до сьогодні. Однією із таких відданих патріотів української землі є Леся Українка. Вона є геніальною, неповторною дочкою українського народу, яка мужньо захищала Україну у своїх творах, віршах та картинах.

Ключові слова: Лариса Косач, національний архетип, українська родина, виховання.

The history of Ukraine cannot be mentioned without prominent Ukrainian writers, public figures, translators, composers, talented doctors, artists, and poets. Ukraine has given the world a huge number of talented people. Thanks to the huge contribution of famous Ukrainians to the treasury of the Ukrainian state, we can be proud of our achievements to date. One of such devoted patriots of the Ukrainian land is Lesya Ukrainka. She is a genius, unique daughter of the Ukrainian people, who courageously defended Ukraine in her works, poems and essays.

Key words: *Larysa Kosach, national archetype, Ukrainian family, upbringing.*

*Є народження й смерть – два стовпи на межі.
А між ними події одвічні: варіації стріч і розлук, і жоржин,*

Ліна Костенко

Цікавою темою для обговорень завжди буде національний архетип формування особистості Лариси Косач. Кожному у світі відомо, що Леся Українка – це дочка великої матері. Її

матір'ю була Ольга Косач (Олена Пчілка), також як і її дочка друкувалась під псевдонімом. Яку ж доньку подарувала світові ця письменниця? Багато питань лунає на цю тему. Тому доцільно буде розглянути формування Лариси Косач впродовж її життя та як родина вплинула на її бачення світу.

У звичайному житті Леся Українка (Лариса Косач) - слабосила дівчина. У літературі - титан духу, «дочка Прометея». Хто ж вона, Лариса Петрівна Косач, знана у всьому світі як Леся Українка? Чому всіх і досі хвилює її творчість, є актуальною в наші дні? Де черпала сили ця хвороблива, слабка фізично й незламна духом жінка? Якою була її родина, яка допомогла стати прекрасною і неповторною?

Видатна письменниця народилась 25 лютого 1871 року в Новограді-Волинському (Звягелі), справжнє ім'я та прізвище Лариса Косач, але писала твори та друкувалась під псевдонімом Леся Українка. Письменниця не одразу ж набула світову славу, її життя було для неї тяжкою білю, яке вона ховала за вуаллю творчості. Сім'я - це найголовніше в житті, адже тільки вона здатна на щире підтримку. Леся ніколи не була сама, але все було не так просто як здається на перший погляд. Видатний український письменник, критик та громадський діяч Олесь Гончар згадував життя Лариси Косач так: «Росла й виховувалась Леся в середовищі демократично настроєної української інтелігенції, рід вела свій од людей порядних, не пустодухих; дід Лесин був декабристом, тітки зв'язані з народовольцями, дядько її - Михайло Драгоманов, улюблений Лесин наставник, змушений був жити в еміграції, друзями родини були такі люди, як Лисенко, Старицький. Добрим словом годиться сьогодні згадати турботливого батька Лесі - Петра Антоновича Косача - і матір її - відому нашу письменницю Олену Пчілку, уважну виховательку й невтомну громадську діячку, чиї риси характеру, вольовита вдача, передалися і її геніальній дочці» [1, с. 115].

Звісно, вплив родини на становлення особистості Л.Українки важко переоцінити, оскільки її мати була відомою письменницею, творила під псевдонімом Олена Пчілка. Батько Лесі, Петро Косач, був юристом, тому мав можливість спілкуватися з усією тогочасною інтелекцією. Ось чому майбутня поетеса зростала у мистецькому та творчому колі. Саме батьки прищепили Лесі любов до науки, знань та Батьківщини. Не є таємницею те, що М. Драгоманов доводився письменниці дядьком. Маленька Лариса змалку була оточена освіченими людьми, а саме: М. Старицький, М. Лисенко, М.

Драгоманов та інші). Напевно, саме тому Лариса знайшла в собі сили писати вірші [1, с. 117].

Слід виокремити перші публікації поезій Лесі та у якому стані вона починала їх писати. Відомо, що коли їй було тринадцять вона написала перший свій доробок. На жаль, Лєся Українка захворіла туберкульозом, але не дивлячись на це її непересічний талант розкривався та вдосконалювався щороку. У житті Лєсю спіткали важкі випробування, що сформували сильну і непересічну особистість. Захворівши туберкульозом, обдарована Лариса Косач навіть не могла відвідувати школу. Проте вона не зламалася під тиском обставин, здобула різнобічну освіту вдома: її навчали батьки, друзі родини, зокрема М. Драгоманов. Саме родина сприяла освіті і вихованню Лєсі, коли вона була дитиною, і підтримувала її протягом усіх випробувань. У результаті Лєся Українка знала багато мов, літературу, філософію [2, с. 350].

Музика для Лєсі Українки була єдиним виходом жити далі. Як говорить її бібліографія, то любов до музики прищепив дівчині М. Лисенко. На жаль, хвороба не дозволила Лєсі стати музикантом, проте музика залишалася з нею протягом усього життя, даруючи задоволення, підтримку, роздуми та почуття. Багато з нас пам'ятають чудові Можна дійти до того, що дійсно щасливе, бодай повноцінне дитинство є неодмінною умовою щастя кожної особистості, тим Сонцем, навколо якого обертається, свідомо чи мимоволі, усе подальше життя людини. Серед великих українців найбільшою мірою підтверджує правильність такого порівняння дитинство Лєсі Українки - та й уся подальша біографія геніальної художниці слова [2, с. 370].

Якщо детальніше розглянути Лєсиних пращурів, то можна побачити, що в роді було багато відомих особистостей - Косачі (батькова гілка) та Драгоманові (гілка матері), декабрист-юнкер та балканський (боснійський) владоможний герцог, польський шляхтич та доволі успішні представники козацької старшини, перекладач (емігрант з Греції) при Війську Запорозькому за часів Богдана Хмельницького та «успішні», хазяйновиті поміщики на українських

землях. Не було в цих родинах лише рабів!

На нашу думку, кожному з нас цікаво знати як зростала маленька Лєся в якій родині, зрозуміти, який вплив на формування характеру, становлення особистості мало родинне виховання майбутньої поетеси; що сприяло розвитку акторських здібностей, творчості й непересічної особистості Лєсі Українки. Як ви думаєте, який період життя людини є найщасливішим? Чому саме дитинство? Дитинство - це чарівний світ, у якому все здається надзвичайно загадковим. Незабутня пора, коли світ уперше розкриває свої таємниці. Дитячі враження лишаються на все життя. Від кого Лєся набиралася щасливих щоденних миттєвостей? З ким зростала щасливою? Від кого отримувала турботу та ласку? Зростала в світі мрій та сподівань на лоні української природи з її багатим розмаїттям. Щасливе дитинство Лєсі дала їй сім'я, в якій вона зростала (ласкаві мамині, татові слова, пісні). Її життя було наповнено музикою та творчими обдаруваннями кожного з родини, де Лєся Українка черпала натхнення.

Доцільно буде вивчити біографію батьків Лєсі Українки та як вплинули підсвідомо її батьки на формування особистості Лариси Косач. Ольга Петрівна Драгоманова, відома в літературі під псевдонімом Олена Пчілка, походила зі славного козацького роду Драгоманових. У її сім'ї любили українські пісні, казки, обряди та народні звичаї. Мати вплинула на формування світогляду доньки, патріотичні погляди, згодом – на вибір життєвого шляху. Прилучала з дитинства до перекладацької праці. Заохочувала до вивчення фольклору, етнографії. Завдяки матері Лєся *«змалечку пише добірною українською мовою»*. Ольга Петрівна сама добирала літературу для дітей, писала віршики, займалася перекладами дитячих творів іноземних авторів [3]. Як талановитий педагог, вона власноруч розробила свою систему навчання дітей. Її мати казала так: *«Діти - се наш дорогий скарб, / се наша надія, / се — молода Україна»* (Олена Пчілка). Олена Пчілка вважала, що виховання дітей - це не лише особиста справа батьків, а і їхній громадський обов'язок. Саме в родині мають сформуватися ті

основні поняття, погляди, почуття, звички, норми моралі, які згодом стануть підвалинами духовного становлення особистості. І ці думки Олена Петрівна підтверджувала на ділі [4, с. 100]. Сьогодні не кожен зможе швидко пригадати ім'я Олени Пчілки, але за життя Лесі Українки її мати була справжньою суперзіркою української літератури. Саме вона, а не дочка торувала шлях жінкам в українській літературі. Вона була не просто талановитою письменницею та викладачкою, а і фінансово успішною – її книги продавалися великими накладками та стрімко розкупалися шанувальниками.

Щодо батька відома така інформація, Петро Антонович Косач був родовитим землевласником, юристом. Він врятував життя Лесі, коли вона була ще немовлям. Оскільки мати не могла годувати груддю доньку, бо захворіла на тяжку анемію, то батько, боячись, що дитина загине, взяв відпустку і за лікарськими приписами, які старанно виконував, налагодив штучне годування і виходив Лесю сам. Можливо, тому вони: батько і донька, були найщирішими і найніжнішими приятелями. Та й дівчинка була подібна до нього і вродою, і вдачею. Для своєї улюблениці Петро Косач побудував «білий домок», де Леся писала свої твори, був одним із перших читачів. Підтримуючи обдарування і захоплення, все ж найбільше турбувався про здоров'я, тривожився, коли у «білому домику» до пізньої ночі горіло світло. Найбільше, що він дав донечці, – безкорисливу справжню батьківську любов, матеріально забезпечив здобуття освіти, сприяв розвитку обдарувань, захоплень, вплинув на формування характеру і вдачі [5, с. 44].

Леся була не єдина дитина в сім'ї, сім'я Косачів мала шестеро дітей – два сина та чотири доньки: Михайло, Лариса, Ольга, Оксана, Микола та Ізидора. По-різному, здебільшого трагічно склалися їхні долі, але кожен залишив добру славу в історичній пам'яті свого народу. **Михайло Петрович Косач** (псевдонім Михайло Обачний; народився 13 липня 1869, Новоград-Волинський - пом. 16 жовтня 1903, Харків) – український вчений-метеоролог та письменник, автор ряду оповідань, друкованих у періодиці. Помер від дизентерії на 35-му році життя. Похований у Києві на Байковому цвинтарі поруч із родиною.

Ольга Косач-Кривинюк (нар. 26 травня 1877, Звягель – пом. 11 листопада 1945, Аугсбург) – українська письменниця, яка писала під псевдонімом Олеся Зірка, літературознавець, перекладач, бібліограф, етнограф, лікар за фахом, член катеринославської «Просвіти». Жертва сталінського терору.

Оксана Петрівна Косач-Шимановська (нар. 29 травня 1882, Колодяжне - пом. 7 червня 1975, Прага) - музикант, викладач французької мови.

Микола Петрович Косач народився 3 вересня 1884 р. - український громадський діяч, представник старовинного українського християнського козацького старшинського роду південнослов'янського походження; колишній власник великого маєтку доживав свій вік у самотності і бідності. Більшість жителів округи з повагою ставилися до пана. Як відомо, 16 липня 1937 року Миколи Косача не стало, він був знайдений мертвим на траві у своєму рідному селі. Похований на сільському кладовищі у селі Колодяжне.

Ізидора Петрівна Косач-Борисова (нар. 9 березня 1888, с. Колодяжне, Ковельський район, Волинська область - пом. 12 квітня 1980, Піскатавей, штат Нью-Джерсі, США) - українська мемуаристка, діяч культури. Член-кореспондент УВАН, почесний член Союзу українок Америки [1, с. 120].

У сім'ї Леся особливо товаришувала зі старшим братом Михайлом та молодшою сестрою Олею. Вони все життя залишалися її найближчими друзями та порадиниками. *«Разом бавилися, разом читали, разом вчилися, разом розважалися...»*

Серед інших дітей Леся виділялася здібностями і старанністю. Була слухняною дитиною, розумницею і чепурушкою. Леся не уявляла свого життя без пісні і музики. У неділю, під вечір, недалеко від садиби Косачів збиралися дівчата, співали. Вона непомітно сідала збоку і тоненьким, чистим голосом підтягувала журливі дівочі пісні про кохання.

Дівчинка була здібною до музики, старанно вчилася грати на фортепіано. Відчувала в собі покликання музиканта. У листі до свого дядька Михайла Драгоманова вона писала: *«Мені часом здається, що з мене вийшов би далеко кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що «натура утяла мені кепський жарт»*. Цей «жарт» - початок туберкульозу кісток, з яким вона буде боротися все своє життя.

Підсумовуючи, хочеться наслідувати та переймати такі сімейні традиції, які допомогли Лесі розвинути свої таланти та здобути освіту європейського рівня. Літературна стихія родини Косачів, незвичайні здібності і бажання вчитися, зацікавлення народною творчістю і виняткові риси характеру, серед яких виділяються працьовитість, наполегливість мали безпосередній вплив на формування поетеси як особистості. У свій час Леся Українка була ідеалом і прикладом для оточення (особливо,

молоді). Вона спромоглася сягнути таких вершин духу, що під силу лише генієві. На нашу думку, Леся Українка як особистість може бути взірцем і для вас, сучасної молоді.

Леся Українка крізь своє насичене, але, на жаль, несправедливо коротке життя пронесла любов до родини, до батьків та друзів. Вона не тільки не зламалася, вона переплавила своє безмежне горе у вогні творчої фантазії, яка допомагала їй створити поетичні шедеври в майбутньому. Геніальна велич духу дала право їй написати: *«Я в серці маю те, що не вмирає...»*. Видатні поети ніколи не полишають нас. Тож будемо і ми вчитися терпіння, віри, любові та надії у нашої неповторної Лесі Українки.

Література

1. Дзюба І. «Та, що пильнувала ватри» (До 50-ї річниці з дня смерті Лесі Українки) // Л. Українка. Бояриня. Торонто, 1971. С. 110—128.

2. Дибя А. Г. Все для інших і нічого для себе: свідчення Антоніни Макарової про Косачів-Драгоманових /А. Дибя // Леся Українка і сучасність: Зб. наук. пр. — Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. Т. 6. С. 344 - 377.

3. Одарченко П. Леся Українка і М. П. Драгоманов. Нью-Йорк, 1954.

4. Панасенко Т. М. Леся Українка / Тетяна Панасенко; худож.-оформлювач. Є.В.Вдо ви ченко. Харків: Фоліо, 2019. 123 с.

5. Підгайний Л. Леся Українка: попул. критико-біогр. нарис / Леонід Підгайний ; за ред. Я. Савченка. Харків ; Київ: Держ. вид-во України, 1929. 83 с.